

مدیریت فناوری اطلاعات

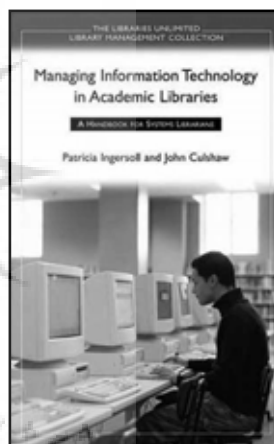
دستنامه‌ای برای کتابداران

• فریبرز درودی
دانشجوی دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی،
واحد علوم و تحقیقات تهران

مدیریت فناوری اطلاعات یکی از دغدغه‌های اصلی کتابخانه‌های نوین به‌شمار می‌آید. امروزه فناوری با نفوذ گسترده خود در عرصه حیات حرفه‌ای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نقشی بی‌بدیل از خود برجای نهاده است. عملکرد اثرگذار کتابخانه‌ها به‌میزان زیادی به نفوذ فناوری و دستاوردهای آن بستگی دارد. کتابداران نیز بی‌هیچ تردیدی نیاز به بالابردن مهارت‌های خود در عرصه به‌کارگیری و استفاده سودمند از فناوری اطلاعات دارند. در این میان فناوری همچنان که آثار مثبت و سازنده‌ای از خود برجای می‌نهد، در صورت نداشتن برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب، ممکن است بر مشکلات کتابخانه بیفزاید. بر همین اساس، تدوین چارچوب منظم و سازمان‌یافته در هدایت، کنترل و نظارت بر فعالیت‌های حرفه‌ای، در سایه فناوری اطلاعات ضروری است.

ارتباطات راه دور^۱ و محیط شبکه در کتابخانه‌ها کاربردی اثربخش دارد. دیجیتال‌سازی داده‌ها^۲، بهره‌گیری از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و اطلاعاتی، انتخاب سخت‌افزارهای مناسب، به‌کارگیری نظام‌های خبره و سیستم‌های کارآمد اطلاعاتی، همگی در قالب یک برنامه‌ریزی منظم و مدون امکان‌پذیر است. همچنین حجم انبوهی از منابع اطلاعاتی در قالب دیجیتالی و با شیوه سازماندهی الکترونیکی، در محیط‌های مجازی به کاربران عرضه می‌شود. برای بهره‌مندی از امکانات فناوری در کتابخانه‌ها، مدیریت فناوری اطلاعات می‌تواند از طریق به‌کارگیری راهبردهای علمی و اثرگذار به سازماندهی مطلوب اطلاعات مبادرت ورزد.

این کتاب حاصل سی سال تلاش، فعالیت و تجربه عملی و حرفه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی است. مطالب ارائه شده در کتاب، بیشتر به مدیریت فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی نظر دارد، ولی این تجارب قابلیت انطباق و پیاده‌سازی در دیگر انواع کتابخانه‌ها را نیز دارا می‌باشند. فعالیت حرفه‌ای کتابداری در قالب سازماندهی خدمات و نقشی که کتابداران در هدایت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ایفا می‌کنند، بروز و ظهور پیدا می‌کند. نویسندگان ابتدا به بررسی و شرح مقوله برنامه‌ریزی پرداخته‌اند. در این بخش آنان به ساختار برنامه‌ریزی استراتژیک اشاره می‌ورزند و با توضیح پیرامون کارکرد اثرگذار آن به توسعه خطمشی کتابخانه در مدیریت

■ Ingersoll, Patricia; Culshaw, John (2004) *Managing Information Technology: A Handbook for Systems Librarians*. Westport, Connecticut: Libraries Unlimited.

پاتریسیا اینگرسول^۱ مدیر سیستم‌های کتابخانه‌ای و استادیار در دانشگاه دنور^۲، کتابخانه پن‌رز^۳ می‌باشد. وی بیش از بیست سال از فعالیت حرفه‌ای خود را در کتابخانه‌های دانشگاهی سپری کرده است. دیگر علاقه‌مندی پژوهشی وی در حوزه توسعه نیروی انسانی و مشارکت منابع است. جان کال‌شاو^۴ استادیار و مدیر گروه سیستم‌ها در دانشگاه کلرادو^۵ در کتابخانه‌های بولدر^۶ می‌باشد. وی نیز مدت پانزده سال از دوران خدمت حرفه‌ای خود را در کتابخانه‌های دانشگاهی گذرانده است. او همچنین در سمت مدیر گروه کاربران خلاق بین‌المللی در انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی به کار اشتغال داشته است.

فناوری اطلاعات می‌پردازند. علاوه بر آن بحث بودجه که از مباحث مهم و مطرح در حوزه مدیریت کتابخانه می‌باشد، مورد توجه قرار گرفته و ابزارهای مناسب برنامه‌ریزی در این عرصه توضیح داده می‌شود. از مطالبی که مورد توجه پدیدآورندگان قرار گرفته، نگارش یک برنامه سودمند فناوری است که در کنار مدیریت بهینه پروژه به ثمر می‌رسد. فرایندهای تصمیم‌گیری نیز از جمله موضوعاتی است که لازم است در ساختار مدیریت فناوری به آن پرداخته شود؛ که در کتاب مورد عنایت قرار گرفته است.

از دیگر ویژگی‌های مطلوب کتاب، توجه به نظام‌های یکپارچه اطلاعاتی در کتابخانه است که با تکیه بر آن می‌توان به مدیریتی مناسب در عرصه فناوری اطلاعات در کتابخانه دست یافت. تدوین استانداردهای محلی و منطقه‌ای، مبتنی بر نیاز انواع کتابخانه‌ها نیز از دیگر نکات مثبت این اثر به‌شمار می‌آید. باید افزود که در فعالیت برنامه‌ریزی، بازنگری و تحلیل برنامه مرحله‌ای حساس و ضروری به حساب می‌آید که مورد توجه نیز قرار گرفته است.

از موضوعات دیگری که در این منبع مورد بررسی قرار گرفته، نقش کتابداران سیستم‌ها می‌باشد. از آنجا که کتابخانه‌ها به‌سرعت در عرصه فناوری توسعه یافته‌اند، به موازات آن نیاز به کتابداران توانمند در زمینه کار با فناوری‌های اطلاعاتی نیز احساس می‌شود. کتابداران سیستم‌ها به‌واقع نسلی از کتابداران هستند که علاوه بر دانش و آگاهی در عرصه کتابداری، به فنون و شیوه‌های مدیریت فناوری و بهره‌گیری از سیستم‌های اطلاعاتی نیز آشنایی دارند، و می‌توانند به‌خوبی از این امکانات بهره گرفته و از دانش هر دو حوزه به شیوه راهبردی و در کنار هم در فعالیت کاری کتابخانه بهره‌گیرند.

از مباحث دیگر در عرصه مدیریت فناوری اطلاعات، باید به نقش ارتباطات^{۱۰} در کتابخانه اشاره کرد. ارتباطات نیز از مواردی است که می‌توان با تکیه بر آن به یاری اثربخش کاربران اطلاعاتی شتافت و زمینه مناسبی برای فعالیت حرفه‌ای کتابداری فراهم ساخت. در این میان روابط میان سازمانی نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. توانایی کتابخانه‌ها در برقراری ارتباطات اثرگذار و پیوند میان فناوری و فنون متعدد بهره‌گیری از آن، یکی از مواردی است که در مدیریت فناوری اطلاعات مورد توجه جدی قرار گرفته است.

نویسندگان این کتاب، همچنین به بحث توسعه فناوری اشاره کرده‌اند، و با طرح مبانی اصلی و کاربردهای عملی در راستای پیشرفت فناوری در کتابخانه به ساختار آن نیز پرداخته‌اند. خدمات و پشتیبانی از امکانات فناورانه نیز از دیگر حوزه‌های بحثی است که در این اثر به آن اهتمام ورزیده‌اند. از نکات برجسته‌ای که در کتاب مورد توجه قرار گرفته، توجه به مقوله سنجش خدمات در کنار استانداردهای آن است. بررسی و تحلیل نقشی که فناوری در ارائه خدمات کتابخانه‌ای برعهده دارد، یکی از موضوع‌هایی است که در مدیریت فناوری اطلاعات کاربردی اثربخش به‌همراه دارد.

ولی از بخش‌های سودمند و چشمگیر این کتاب، باید به

کاربردهای روزانه و دوره‌ای فناوری اطلاعات اشاره کرد. برای این اساس حجم چشمگیری از مباحث مربوط به فناوری در ساختار سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای سودمند کتابخانه‌ای، حفاظت و نگهداری سیستم‌ها، کاربردهای حرفه‌ای، ارتقاء^{۱۱} و پیکربندی^{۱۲} برنامه‌ها، مدیریت خدمات دهنده^{۱۳}، امنیت شبکه‌ها و برنامه‌های کتابخانه‌ای، گزارش‌های آماری و برنامه‌ریزی کلی آنها مورد بررسی قرار گرفته است. علاوه بر آن، فناوری نوین در کتابخانه‌ها با استفاده سودمند در راهبری خدمات کتابداری از موضوع‌های مهم مطرح شده در کتاب می‌باشد. باید بر آن افزود که بخش‌بندی کتاب به شکلی منطقی انجام پذیرفته است. متن با توضیح‌های گویا به شیوه تخصصی به بیان مفاهیم مورد نظر پرداخته است. کتابنامه و نمایه در انتهای کتاب قرار گرفته و علاوه بر آن، نویسندگان برخی منابع سودمند را برای مطالعه بیشتر پیشنهاد کرده‌اند. از دیگر بخش‌های مفید این کتاب، بخش نهایی است که منابع خوبی را مطرح کرده، و نمونه‌های ارزشمندی از فعالیت‌های مرتبط با مدیریت فناوری اطلاعات ارائه شده است.

برخی از موارد بیان شده عبارت است از: خطامشی استفاده مناسب از کتابخانه، خطامشی اختصاص اعتبار جهت بهره‌گیری از خدمات فناورانه، پرسشنامه‌هایی برای سنجش وضعیت مدیریت فناوری در کتابخانه، ارائه یک مدل تصمیم‌گیری سودمند، فرم‌های توصیف و ارزیابی شغلی، نمونه طرح و برنامه‌ریزی فناوری اطلاعات در کتابخانه، معرفی آغازهای^{۱۴} مفیدی که در فعالیت کتابداری در کتابخانه کاربرد دارد و نشانی اینترنتی سایت‌های مناسبی که در زمینه بحث کتاب می‌تواند به خوانندگان یاری رساند. در مجموع، کتاب دارای نگارشی سلیس و روان بوده و دربردارنده مطالب ارزشمندی است که مطالعه آن برای کتابداران سودمند می‌باشد.

پی‌نوشت‌ها

1. Patricia Ingersoll
2. University of Denver
3. Penrose Library
4. John Culshaw
5. University of Colorado
6. Boulder Libraries
7. Telecommunication
8. Digitization Data
9. Systems Librarians
10. Communication
11. Upgrade
12. Configuration
13. Server management
14. Acronyms